

## FINSK SOCIOLOGI EFTER KRIGEN

AF CHR. PETERSEN

Sociologien er oprindelig blevet til ud fra den tanke, at som naturvidenskaben har øget vort herredømme over naturen, således måtte en samfundsvidenskab bygget på erfaring kunne øge vor mulighed for at lede samfundsudviklingen i ønsket retning. Tanken om en sådan videnskab er gammel, men udformedes særlig sidst i 18. og først i 19. århundrede. Indtryk af tidens sociale og politiske krise, særlig i Frankrig, og øget sans for erfaringsvidenskabelige metoder virkede her sammen. Tanken lå da i luften og dukkede frem mange steder, hos os således gentagende hos Grundtvig, hvis dristige tanke om en fællesnordisk videnskabelig højskole også havde berøring hermed.

Interessen for sociologien har hidtil vekslet med tidens kår, og selv om sociologien nu er så befæstet, at man tør vente, at den ubrudt vil fortsætte sit arbejde, vil interessen for den og for de særlige opgaver, den har taget eller kunne tænkes at tage op, naturligt fremdeles skifte med tid og sted.

Her i Norden er der efter krigen en tydeligt voksende interesse for sociologien, og det synes ønskeligt, at der på dette område indledes et nærmere samarbejde, som allerede Grundtvig ville det.

Finland har på dette område inden for Norden længe haft noget af en førerstilling, takket være Edvard Westermarck (1832—1939), hvis arbejde er blevet fortsat af en række elever<sup>1)</sup>. Når Finland, som vi skal se, også nu, trods de vanskelige vilkår, på dette område har kunnet være med at give bolden op, må det ses på baggrund af det i forvejen skabte solide grundlag.

Den sociologi, Westermarck for godt et halvt hundrede år siden indførte i Finland, var væsentlig præget af den engelske etnosociologiske skole. Den-

<sup>1)</sup> Se om disse Ragnar Numelin: »Fältforskare och Kammarlärare«, Helsingfors 1947, afsnittet »Edv. Westermarcks lärjungar i Finland«, s. 176—196, hvor omtales: Rafael Karsten, Gunnar Landtman (død 1941), K. Rob. V. Wikman, Rudolf Holsti, Rolf Lagerborg, Uno Harva og A. Hämäläinen.

Finland har i dag ikke færre end fire professorater i sociologi. Et nyoprettet videnskabeligt samfund »The Westermarck Society« vil fremme etnologisk, sociologisk og moralfilosofisk forskning, udgive Westermarck's efterladte skrifter og en skriftserie »Transactions of the Westermarck Society«, hvis første bind er udkommet. Selskabet vil søge forbindelse med etnologiske og sociologiske foreninger i udlandet, ikke mindst i de øvrige nordiske lande.

Til organisering af forskningsarbejdet indadtil har man i Finland et samfundsvidenskabeligt forskningsbureau.

## FINSK SOCIOLOGI EFTER KRIGEN

AF CHR. PETERSEN

Sociologien er oprindelig blevet til ud fra den tanke, at som naturvidenskaben har øget vort herredømme over naturen, således måtte en samfundsvidenskab bygget på erfaring kunne øge vor mulighed for at lede samfundsudviklingen i ønsket retning. Tanken om en sådan videnskab er gammel, men udformedes særlig sidst i 18. og først i 19. århundrede. Indtryk af tidens sociale og politiske krise, særlig i Frankrig, og øget sans for erfaringsvidenskabelige metoder virkede her sammen. Tanken lå da i luften og dukkede frem mange steder, hos os således gentagende hos Grundtvig, hvis dristige tanke om en fællesnordisk videnskabelig højskole også havde berøring hermed.

Interessen for sociologien har hidtil vekslet med tidens kår, og selv om sociologien nu er så befæstet, at man tør vente, at den ubrudt vil fortsætte sit arbejde, vil interessen for den og for de særlige opgaver, den har taget eller kunne tænkes at tage op, naturligt fremdeles skifte med tid og sted.

Her i Norden er der efter krigen en tydeligt voksende interesse for sociologien, og det synes ønskeligt, at der på dette område indledes et nærmere samarbejde, som allerede Grundtvig ville det.

Finland har på dette område inden for Norden længe haft noget af en førerstilling, takket være Edvard Westermarck (1832—1939), hvis arbejde er blevet fortsat af en række elever<sup>1)</sup>. Når Finland, som vi skal se, også nu, trods de vanskelige vilkår, på dette område har kunnet være med at give bolden op, må det ses på baggrund af det i forvejen skabte solide grundlag.

Den sociologi, Westermarck for godt et halvt hundrede år siden indførte i Finland, var væsentlig præget af den engelske etnosociologiske skole. Den-

<sup>1)</sup> Se om disse Ragnar Numelin: »Fältforskare och Kammarlärare«, Helsingfors 1947, afsnittet »Edv. Westermarcks lärjungar i Finland«, s. 176—196, hvor omtales: Rafael Karsten, Gunnar Landtman (død 1941), K. Rob. V. Wikman, Rudolf Holsti, Rolf Lagerborg, Uno Harva og A. Hämäläinen.

Finland har i dag ikke færre end fire professorater i sociologi. Et nyoprettet videnskabeligt samfund »The Westermarck Society« vil fremme etnologisk, sociologisk og moralfilosofisk forskning, udgive Westermarck's efterladte skrifter og en skriftserie »Transactions of the Westermarck Society«, hvis første bind er udkommet. Selskabet vil søge forbindelse med etnologiske og sociologiske foreninger i udlandet, ikke mindst i de øvrige nordiske lande.

Til organisering af forskningsarbejdet indadtil har man i Finland et samfundsvidenskabeligt forskningsbureau.

gang spillede etnologien og til dels historien en forholdsvis langt større rolle for sociologien end nu, da man i stigende grad er gået over til også at studere vore moderne civiliserede samfund, i øvrigt med blikket skærpet til opgaven gennem studiet af de mere primitive samfund og naturligvis også ved historiske studier. Det synes en naturlig opgave for sociologien at studere samfundslivet i alle dets tilgængelige former og under så vidt varierende vilkår som muligt. Alligevel er der opstået en vis spænding mellem en mere etnologisk sociologi og en mere moderne sociologi i betydningen det moderne samfunds sociologi. Herved synes en mere historisk underbygget sociologi væsentlig ladt ude af betragtning, beklageligt nok, fordi netop den kunde minde om, hvor vanskeligt det er helt at skille sociologiens forskellige grene fra hinanden.

Spørgsmålet om forholdet mellem etnosociologi og moderne sociologi er fra finsk side blevet rejst i forbindelse med et par småbøger udgivet af den snart 70-årige professor *Rafael Karsten*, der indtil for få år siden var professor i såkaldt praktisk filosofi ved universitetet i Helsingfors. Karsten har en omfattende produktion bag sig som religionshistoriker og sociolog. Mest kendt er han for sine indgående undersøgelser af forskellige stammer i Sydamerika, hvor han har fundet det af særlig interesse at studere forholdene, fordi man der har folk af samme race levende under vidt forskellige vilkår og på forskellige kulturelle udviklingsstadier. Han har i tiden fra 1911 til 1946 fem gange gæstet Sydamerika og været der i det mindste en 6—7 år og lært sig at beherske de indfødtes sprog. I nogle år har Karsten ved siden af den praktiske filosofi også varetaget undervisningen i sociologi og herved fundet det ønskeligt at orientere de studerende over for hovedtrækkene af sociologiens historie. Sine forelæsninger herover har han udgivet i en lille bog »*Huvuddragen av Sociologiens Historia*«, 1945. Af bogens 180 små sider bruges omtrent halvdelen til at skildre tiden før Auguste Comte, d. v. s. sociologiens almindeligt anerkendte grundlægger omkring midten af det 19. århundrede. Derefter skildres Comte, den engelske positivisme, særlig Stuart Mill og Spencer, den tyske folkepsykologi, den socialistiske samfundslære i Tyskland (marxismen), den tysk-østrigske skole, særlig Gumplowicz, og den engelske etnologiske skole med Tylor i spidsen, til hvilken skole som nævnt også Westermarck og hans finske lærlinge væsentlig hører. Et sidste kapitel, der er helliget moderne sociologi, handler væsentlig om franskmændene Durkheim og Levy-Bruhl, om amerikaneren Giddings og om svenskeren Gustaf Steffen, altså ikke netop om de allermødeste. Når Karsten kun har ofret et lille kapitel på den etnologiske sociologi, som han selv har dyrket og tillægger stor betydning, skyldes det, at han her har kunnet henvise til den norske docent Brock-Utnes bog om »*Studiet av primitive Folk*«, 1939.

Karsten har ved sin tilrettelægning af stoffet i høj grad kun kunnet give hovedtrækkene af sociologiens historie, og man kan ogsaa hævde, at han ikke har fået alle hovedtrækkene med, således bl. a. ikke den moderne amerikanske sociologis særlige forudsætninger i det praktiske reformarbejde. I øvrigt kan der naturligvis skønnes forskelligt m. h. t., hvad der bør tages med inden for en så snævert afstukken ramme. Karstens arbejde har da også været ude for ret hård modvind, både i Finland og i Sverige. Navnlig har man bebrejdet ham, at han ikke har ført sit arbejde nærmere op mod dagen i dag og orienteret sig mere over for moderne amerikansk sociologi.

Efter at være kommet hjem fra en studierejse til Sydamerika har Karsten taget handsken op og i 1947 udgivet et lille skrift »*Stridsfrågor inom den moderna Sociologien och Religionsvetenskapen*«, hvori han gør rede for sigtet med sit arbejde, som han mener til dels retfærdiggør dets form. Han har, siger han, kun villet give de efter hans skøn vigtigste træk af sociologiens tidligere historie og ikke en omfattende orientering (kompendium) over for moderne sociologi. Med hensyn til den manglende orientering over for amerikansk, særlig moderne amerikansk sociologi henviser han til de vanskeligheder, der i Finland har været ved at få den nødvendige litteratur, både under krigen og i tiden før.

»Stridsfrågor« indeholder i øvrigt nogle interessante metodiske og andre almindelige betragtninger over sociologien, bl. a. over det ovenfor berørte spørgsmål om forholdet mellem etnosociologi og moderne sociologi.

Karsten advarer mod at tabe de såkaldte primitive samfund eller m. a. o. etnologien og etnosociologien af syne, idet man da står i fare for at miste den historiske dybdeopfattelse og dermed overblikket over opgaven. Ja, han er endogså på nippet til at hævde, at etnosociologien er den egentlige sociologi, idet den moderne sociologi kun vanskeligt lader sig skille ud fra andre samfundsvidenskaber. I et svar til Professor T. T. Segerstedt, Uppsala, hvis kritik var fremkommet i »Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning« for 19. dec. 1945, skriver han:

»Det er den moderne sociologi, der i U. S. A. repræsenteres af Dodd og Lundberg, der foresvæver Segerstedt som ideal. Denne interesserer sig ikke for samfundsforholdene hos naturfolkene eller overhovedet for lavere kulturstadier, men vender opmærksomheden mod de moderne kulturstaters samfundsfænomener. Da disse udviser en meget broget mangfoldighed, bliver sociologien opfattet på denne måde en temmelig kompliceret videnskab, der træder i nært forhold til nationaløkonomien, statistikken m. fl. moderne videnskaber. Som jeg allerede tidligere har bemærket, kan man have grund til at spørge, hvad der under sådanne omstændigheder bliver til overs til »sociologien« som selvstændig videnskab. Den synes snarere at gå op i en mængde forskellige specialvidenskaber. Denne svaghed ved den moderne sociologi viser sig særlig, når det gælder at skrive sammenfattende lærebøger (kompendier) over sociologien som videnskab. De fleste af dem, selv de, der tidligere er udkommet i U. S. A. (f. eks. af Ellwood

og Ross), har jeg fundet uanvendelige, alt for abstrakte og intetsigende eller alt for ensidige i deres opfattelse af samfundsvidenskaben .... For mit vedkommende tøver jeg ikke med som min bestemte opfattelse at udtale, at en begrænsning af sociologiens omfang og opgaver, som helt overser de lavere eller såkaldte naturfolks samfundsforhold, kun kan være til skade for den. Det kendskab til naturfolkenes liv, som etnologien har formidlet, har i høj grad påvirket og beriget kulturhistorien, og gennem udviklingstanken er der på dette område skabt uanede udsyn.

Karstens opfattelse deles på dette punkt af *K. Rob. K. Wikman*, der er professor i sociologi ved Åbo Akademi<sup>1)</sup>.

I Helsingfors er det personlige professorat, der i sin Tid oprettedes for Edvard Westermarck, og som Gunnar Landtman og Rafael Karsten senere har varetaget, for få år siden blevet omdannet til et fast professorat i sociologi. Det indehaves siden 1946 af fin-finnen *Veli Verkko*, hvis specielle område er statistisk kriminologi<sup>2)</sup>. Dette professorat er lagt ind under det samtidig oprettede statsvidenskabelige fakultet, der væsentlig er dannet gennem udskillelse og sammenlægning af visse områder inden for det filosofiske og det juridiske fakultet. Karsten er meget utilfreds med denne placering, idet han mener, at et statsvidenskabeligt fakultet, der væsentlig skal uddanne embedsmænd, kun vil have ringe interesse for etnologisk sociologi. Han følges heri af professor *Rolf Lagerborg* i en artikel i *Finsk Tidskrift* 1948<sup>3)</sup>. Under samme statsvidenskabelige fakultet findes i øvrigt et professorat i socialpolitik, og Karsten mener, at om socialpolitikken virkelig skal opfattes som videnskab og have et teoretisk grundlag, må dette være sociologisk. Han polemiserer dog ikke direkte imod, at denne gren af sociologien bliver under det statsvidenskabelige fakultet, hvor den også må siges naturligt at høre hjemme. Han vil heri måske snarere netop se et eksempel på den moderne sociologis tendens til at opløse sig i nye specialvidenskaber eller til at opgå i de allerede bestående specielle samfundsvidenskaber.

<sup>1)</sup> Se K. Rob. V. Wikman: »Aktuella Problem för våra Sociologer«. *Finsk Tidskrift*, 1947, s. 218—224, s. 219.

<sup>2)</sup> Veli Verkko, der er født 1893, blev i 1931 doktor paa en finsk afhandling, hv's titel i en paa tysk udkommet forkortet udgave lyder »Verbrechen wider das Leben und Körperverletzungsverbrechen«, I, 1937. I 1944 udgav han »Alkohollagstiftningens Inverkan på Brottligheten i Finland«. I tidsskrifter har han gennem årene også på svensk og tysk offentliggjort en række undersøgelser, der væsentlig samler sig om kriminologi. Når han særlig har interesseret sig for voldsforbrydelser, skyldes det, bortset fra disses særlige interesse, den omstændighed, at statistikken på dette område bedre end m. h. t. andre forbrydelser afspejler den virkelige tilstand.

<sup>3)</sup> Rolf Lagerborg, tidligere professor i filosofi ved Åbo Akademi, nu emeritus, har også interesseret sig for sociologi og her søgt at formidle mellem Westermarcks og Durkheims synspunkter. Foruden ved tidsskriftsartikler har han i tiden efter krigen bidraget til den i Finland udkomne sociologiske litteratur med en oversættelse af René Maunier's »Inledning till Sociologien«, Åbo 1946.

Medens Karsten som vist mener, at udsigterne for sociologien ikke er lyse, hvor man vil lade etnosociologien ude af betragtning, som han mener der er tendens til baade i Finland og Sverige, er han på den anden side fuldt opmærksom på nogle af de vanskeligheder, der er ved at udnytte etnosociologien i forsøg på at skabe et helhedssyn på samfundslivet. Dens Achilleshæl er materialet, der både kvantitativt og navnlig kvalitativt er for ringe, og ofte har man generaliseret alt for hurtigt ud fra kendskabet til enkelte områder. Men dette er mangler, der kan afhjælpes, og det bør efter Karsten's opfattelse ske ved, at man inden for etnosociologien foreløbig går frem under specialforskningens banner, uden derfor at opgive det tillob til overblik, som nogle arbejdshypoteser betyder. Selv om Karsten ønsker øget specialisering i udforskningen af begrænsede områder, ønsker han på den anden side ikke at opgive en stræben efter samlende overblik, hverken inden for etnosociologien eller sociologien som helhed, og han mener, at en adskillelse navnlig vil være farlig for den moderne sociologi. Han skriver:

»Ved at udelukke etnosociologien truer sociologien her i Norden med at udvikle sig i en højst ensidig og for denne videnskab ugunstig retning. Segerstedt mener, at etnosociologien ganske vist er en nødvendig videnskab, men at den ikke bør sammenblandes med sociologien, som er noget helt andet. Denne opfattelse er helt urigtig, da jo sociologien, i den grad den beskæftiger sig med naturfolkenes samfundsforhold, helt og holdent falder inden for etnologien som en del af denne. Man kan jo ikke studere de lavere folks samfundsforhold i og for sig, som isolerede foreteelser, men kun i sammenhæng med hele deres materielle og åndelige kultur«.

Som man ser, indordner Karsten selv i virkeligheden her ogsaa etnosociologien som en del af en mere omfattende specialvidenskab, nemlig etnologien, hvad han m. h. t. den moderne sociologi netop anser for skæbnesvangert for dens fortsatte beståen som selvstændig videnskab. (Jfr. her side 129).

Medens Karsten's bog om sociologiens historie kun indeholder et lille kapitel om etnosociologien, har Dr. *Ragnar Numelin* i sit foran nævnte arbejde »Fälthforskare och Kammarlärde. Drag ur Socialantropologiens Idéhistoria«, 1947, inden for en ramme af almindelig orientering over for sociologien som helhed særlig lagt vægt på etnosociologien og ganske særlig på, hvad han kalder socialantropologiens historie. Ved socialantropologi, svarende til det engelske *social anthropology*, forstår Numelin den del af etnologien, der særlig ser den menneskelige kultur under samfundssynspunkt. Bogen er tilegnet den danske etnolog, vennen og videnskabsmanden Dr. Kaj Birket-Smith. Den vil ogsaa komme til at foreligge i en fransk udgave.

Ragnar Numelin, der i trediverne i nogle år var knyttet til den finske legation i København, er nu Finlands minister i Bruxelles. Ved siden af og delvis i tilknytning til sit arbejde som diplomat har Numelin, der af uddannelse oprindelig er geograf, drevet omfattende etnologiske studier, ifølge sagens natur mest som stuelærd. Han har en omfattende videnskabelig og populær produktion bag sig, den første begyndende med hans disputats fra 1918 om årsagerne til folkevandringerne på de lavere kulturstadier, senere udbygget til et omfattende værk »The Wandering Spirit«, London og København 1936. Det foreligger i en populær svensk udgave fra 1943 under titelen »Vandringsfolk«. Tilknytning til Numelins diplomatiske arbejde har det på svensk udkomne populære værk »Den gröna Grenen«, 1941, hvis titel er hentet fra en hos primitive folk forekommende benyttelse af en grøn gren som fredstegn. Bogen blev oversat til dansk af Nic. Blædel under titelen »Diplomatiets Oprindelse«, 1942. Af dette værk vil snart udkomme en større videnskabelig engelsk udgave under titelen »The Beginnings of Diplomacy«. Af Numelins øvrige værker må her nævnes hans arbejde om »Politisk Geografi«, 1927.

Numelins bog om feltforskende og stuelærde sociologer og socialantropologer er blevet til ud fra hans trang til at klare sig den idéhistoriske baggrund for og dermed også en klarere opfattelse af de almindelige synspunkter, han under arbejdet med sine specielle studier er kommet til at stå over for. Bogen giver en livfuld skildring af de store banebrydende forskere og deres indstilling særlig paa etnosociologiens omraade og dermed en værdifuld indførelse til dette studium. Til sidst ofrer Numelin ikke mindre end 75 af bogens 250 sider på at skildre sociologiens, særlig etnosociologiens og socialantropologiens udvikling og stilling i Norden.

Numelin er på linie med Karsten og Wikman m. h. t. den opfattelse, at sociologien bør studere samfundslivet i alle dets former, og at det vilde være farligt at tabe etnosociologien af syne. Selv har han søgt at kaste lys over moderne forhold ud fra sit studium af primitive samfundsforhold, således både m. h. t. vandringsdriften, hvor han i øvrigt har forudset de store vandringer, den anden verdenskrig skulde blive årsag til, også for Finlands vedkommende, og m. h. t. diplomatiets oprindelse og udvikling. Under omtale af de spirer til diplomati, der findes mellem primitive stammer, betoner Numelin gentagende, at krigen overhovedet ikke har spillet så stor en rolle under primitive forhold, som visse forskere har været tilbøjelige til at mene, og han fremhæver i modsætning hertil, hvorledes interessen for handelssamkvem virker fredsskabende — med tydelig tendens til deraf at hente opmuntring ogsaa for nutiden. Han ser her lysere på tingene end Karsten, der trods det, at han selv tidligere har været med at advare mod at overvurdere de krigerske tilbøjeligheder hos de primitive,



dog nu er mere tilbøjelig til at dele Gumpłowicz's mørkere syn på krigenes afgørende betydning i folkenes liv.

Numelin synes mig herved at komme for let om ved spørgsmålet handelskrig. Man kan også spørge, hvor megen fornøjelse vi kan have af at vide, at mennesker under helt andre forhold kan opføre sig forholdsvis fredeligt, når de under de forhold, vi nu kender, faktisk opfører sig, som de gør. Den synes ikke at række stort ud over dette, at opførselen i nogen grad afhænger af forholdene og altså kan ændres med disse. Men i hvert fald har Numelin søgt at finde forbindelse mellem moderne problemer og de problemer, som også iagttagelsen af de primitive samfund rejser, og det er navnlig de forskellige opfattelser af dette forhold, jeg her har villet fremdrage.

Det er fortjenstfuldt, at Numelin i »Fältforskare och Kammarlärd« har lagt særlig vægt på at orientere de nordiske sociologer og særlig etnosociologerne over for hinanden, og gennem den kommende franske udgave af bogen ogsaa at præsentere dem for den større verden. Ogsaa hans oplysninger om den større verden er selvsagt af betydning; men her finder man jo lettere orienterende litteratur. Man kan for den almindelige sociologs vedkommende inden for ens eget område savne et og andet, der burde have været nævnt, og selv inden for etnosociologien gælder det. Således er f. eks. C. N. Starckes arbejde fra 1889 om den primitive familie ikke nævnt, og fra den nyeste tid savner man helt Vilh. Grønbech. Heller ikke Svend Ranulf er nævnt, skønt en del af hans arbejde ligger nær op ad etnosociologien. Disse »stuelærde« burde nok have været nævnt. Allerede ved udarbejdelsen af en sådan bog kunde altsaa lidt mere nordisk samarbejde have været påkrævet. Men det er i øvrigt enkeltheder i udførelsen, der ikke berører det værdifulde i selve sigtet.

Efter krigen har to yngre finske sociologer, Knut Pipping og Arne Runeberg, udgivet et par arbejder, i begge tilfælde disputatser. De har begge været på kortere studieophold her i landet, og Arne Runeberg har et par år været lærer ved Krogerup Højskole i Humlebæk.

*Knut Pipping's* bog hedder »Kompaniet som Samhälle«, 1947, og skildrer efter moderne amerikanske metoder det kompagni, som Pipping selv var knyttet til under krigen<sup>1)</sup>. Bogen har været udførligt omtalt af Dr. C. G.

<sup>1)</sup> Pipping advarer i øvrigt mod en ukritisk overførelse af amerikanske metoder til studiet af europæiske samfund, der i almindelighed langt mere end de amerikanske vil være præget af deres historie. Se hans efterskrift til René Maunier's foran nævnte »Introduktion til Sociologien«, s. 131. Han er her på linie med K. Rob. V. Wikman i dennes her s. 130 anførte artikel, s. 219.



Feilberg i Berlingske Aftenavis for 17. dec. 1947. Pipping giver en ret udførlig beskrivelse af kompagniets, dog væsentlig kun de meniges, væremåder, men søger kun i ringe grad efter lovmæssigheder. Stammen i kompagniet udgjordes af nordfinner, og Pipping søger at overbevise os om, at mange af soldaternes væremåder i felten var bestemt af deres livsvilkår i hjemegnen og de vaner, de der havde tilegnet sig, hvad naturligt virker særdeles overbevisende. Desværre er Pippings undersøgelser i ganske bogstavelig forstand temmelig enestående. Der findes, fremhæver Pipping selv, kun svage amerikanske tilløb til tilsvarende undersøgelser, man kunde sammenligne dem med, og selv undersøger Pipping kun et enkelt kompagni og sammenholder dets væremåder med befolkningens i de egne, hvorfra det væsentlig rekrutteredes, derimod ikke med andre kompagniers med andre forudsætninger, hvorved grundlaget for frugtbare sammenligninger savnes. Arbejdet hæver sig derfor ikke væsentligt over det rent beskrivende, hvad Pipping selv fuldtud er klar over<sup>1</sup>). Men det er også en videnskabelig opgave at beskrive et fænomen saa objektivt som muligt, som f. eks. den historiske videnskab forsøger det, medens man inden for sociologien i denne forbindelse taler om sociografi. Inden for den valgte opgaves rammer yder Pippings arbejde en værdifuld indsats, selv om det vel heller ikke som beskrivende kan siges at udtømme opgaven. Det forekommer en ikke blot, at der ligger en begrænsning i, at det væsentlig er de menige, der skildres, men også, at forfatteren en smule for meget nøjes med at se sine kammerater udefra; men det ligger vel til dels i den bevidst valgte metode, der i så fald nok kunde trænge til at blive sat under debat. Til dels hænger det vel også sammen med de vilkaar, hvorunder iagttagelserne har måttet gøres. Bag den noget udvortes skildring af de hårdføre og selvhjulpne »männer« aner man ikke så lidt af den folkekarakter, der kunde inspirere Johan Ludvig Runeberg, selv om Pipping selv betoner, at det virkelighedsbillede, der viser sig for den skolede iagttagere, er et andet end det, der gives gennem journalistik og digtning<sup>2</sup>).

Knut Pipping hører naturligt til dem, der kunde have ønsket, at Karsten i sin bog om sociologiens historie havde ført skildringen mere à jour, hvad han også i en anmeldelse har givet udtryk for.

Et formidlende standpunkt mellem på den ene side den stærke betoning af etnosociologien og på den anden af den moderne sociologi indtager *Arne Runeberg* med sit historisk-sociologiske arbejde om hekse, dæmoner og frugtbarhedsmagi i vesteuropæisk folkereligion (*Witches, Demons and Fertility Magic. Analysis of their significance and mutual relations in west-*

<sup>1</sup>) Et forsøg, han gjorde på at sprænge denne ramme gennem udsendelse af spørgeskemaer, mislykkedes, idet der indkom for få besvarelser.

<sup>2</sup>) Jfr. hans »Den finska Soldaten i Litteraturen«, *Finsk Tidskrift*, 1947, s. 225—234.

European folkreligion), 1947, idet han så at sige illustrerer Karsten's og Numelin's påstand, at studiet af de primitive kan kaste lys over forholdene også hos mere udviklede folk. Runeberg finder i senmiddelalderens og senere tiders hekse og hekseri alle de væsentligste træk af den primitive tro på dæmoner og magi. For den, der er en smule fortrolig med de rester af heksetro og magi, man endnu indtil vore dage har kunnet finde spor af, er dette grundsyn vel ikke overraskende; men Runeberg hævder, at synspunktet hidtil kun i ringe grad har været bragt i anvendelse inden, for åndshistorien. Selv viser han imidlertid ikke blot, hvorledes de omtalte primitive forestillinger går igen i middelalderen og senere, men også, hvorledes de er blevet præget af disse forhold. Det er ikke blot bestemte opfattelser af dæmoner og magiske fremgangsmåder, der har levet videre fra tidligere mere primitive forhold, men også tendensen til om nogle af dem at danne hemmelige samfund. Også en del af de forestillinger og sædvaner, der før havde kunnet færdes frit i dagen, blev i kraft af deres mer eller mindre fremtrædende uoverenstemmelse med kirkens opfattelse trængt ind i de hemmelige samfund, hvor de bl. a. også kom i selskab med kætterske manikæiske lærdomme og derved fik del i den særlig stærke uvilje, kirken naturligt måtte have mod samfund dannet om en sådan kerne. Hekseri blev derfor her i højere grad end hos mere primitive stemplet som »sort« magi. F. eks. mener Runeberg i den såkaldte hekseabbat at kunne se resten af en gammel frugtbarhedsceremoni, der er blevet fortrængt fra dens oprindelig mere offentlige og anerkendte funktion. Vigtige træk af den skete udvikling ridser han op således:

»Guder og dæmoner, der oprindelig havde været i lige grad »gode« og »onde«, fik anvist plads enten i Asgård eller Udgård, og deres indbyrdes hårde kampe fremtræder i folketroen mere og mere som en strid mellem gode og onde kræfter. Resultatet af denne udvikling, der begyndte under hedenskabet, bliver åbenbart i middelalderens tro på dæmoner: Vore forfædres »djævla«, som de troede på indtil 18. århundrede, er i virkeligheden folketroens naturånder, der af gejstligheden er blevet iklædt en dragt hentet fra østen. På den anden side er de »gode« feer, ellepiger og spøgelser i vore eventyr kun de samme ånder i idealiseret skikkelse«.

Hvor originale og fast underbygget Runebergs teorier er, er jeg næppe den rette til at skønne over; men det metodiske kan jeg i hvert fald danne mig en mening om. Runeberg anvender her, hvad man har kaldt den historiske metode, der som sin forudsætning har den erkendelse, at et socialt fænomen i almindelighed ikke kan forklares alene og oftest end ikke væsentligst ud fra almindelige love, men desuden og undertiden væsentligst maa forstås ud fra de særlige forhold, hvorunder det har udviklet sig<sup>1)</sup>.

<sup>1)</sup> Jfr. Chr. Petersen: Emile Durkheim, Kbhvn. 1944, s. 165—168. Jfr. også Pauline V. Young: Scientific social Surveys and Research, N. York 1946, chap. IX, s. 205—225: »The historical method and social phenomena«, der jo desuden viser, at synspunktet heller ikke er fremmed for amerikanerne.

Hans arbejde er trods dette dog som nævnt et enkelt bidrag til understregning af det rigtige i Karsten's og Numelin's opfattelse, at man til forståelse af visse historisk givne, undertiden også helt moderne sociale fænomener ikke vil kunne undvære den del af sociologien, der udforsker de primitives forhold, ligesom han i øvrigt ved sit arbejde utilsigtet understreger historiens betydning for sociologien ved siden af etnologien og mere moderne samfundsbeskrivelse. Det er et spørgsmål, om det ikke vilde være frugtbart i almindelighed, og bl. a. også i forbindelse med den fremdragne drøftelse af sociologiens kilder og dermed til dels dens omfang, at man inden for sociologien i højere grad end hidtil tog historien med i betragtning ved siden af etnologien og den mere moderne samfundsbeskrivelse. Jeg tror det, og jeg ved, at det også er Runebergs opfattelse. —

Det har ikke kunnet undgås, at de her omtalte nyere finske sociologiske arbejder er blevet præget af de vanskelige forhold, hvorunder de er blevet til, som deres forfattere da også selv fremhæver; men man kan undre sig over, at de har kunnet yde så meget, som tilfældet er. Ud over de specielle undersøgelser over sociologiens historie, militærliv, overtro, m. m. er der særlig grund til at fæste sig ved den måde, hvorpå de i fællesskab har kastet lys over forholdet mellem etnosociologi, historisk sociologi og moderne sociologi, der er af ikke ringe betydning for samfundsforskningens videre udvikling.